

7.2 A KÖRNYEZETI NEVELÉS ÉS A FENNTARTHATÓSÁG PEDAGÓGIÁJA

A környezeti nevelés egyik legmeghatározóbb hatású dokumentuma a **Tbiliszi Nyilatkozat**, amely 1976-ban rögzítette a környezeti nevelés célját, területeit és módszereit. A konferencia záródokumentumában megfogalmazottak szerint: „A környezeti nevelés egy folyamat, amelyben olyan világnemzedék nevelkedik fel, amely ismeri legtágabb környezetét is, törődik azzal, valamint annak problémáival. Ismeretekkel, készségekkel, attitűdökkel, motivációval és elkötelezettséggel rendelkezik, hogy egyénileg és közösségben dolgozzon a jelenlegi problémák megoldásain és az újabbak megelőzésén”. A környezeti nevelés fogalma komplex módon kiterjed a természeti, mesterséges (ember által alkotott) és társadalmi környezetre egyaránt. **A környezeti nevelés célja** a pedagógia eszközeivel hozzájárulni az ember és környezete közötti harmonikus kapcsolat, egyensúly megváltozásának megelőzéséhez, helyreállításához, a környezettudatos gondolkodás és magatartás alakítása, a környezetért felelős életvitel elősegítése. Feladata a környezettudatos szemlélet formálása, készségek, jártasságok, pozitív attitűdök alakítása. Értéket közvetítve gazdagítja a gyermekek személyiségét. Fontos szerepet tölt be a természeti értékek megőrzésében. Rendszerszemléletű gondolkodásmódot igényel, amelyben a környezet integrált rendszerként, azaz egyidejűleg egységes egészként és részekből állóként van jelen.

A környezeti nevelés távlati célja többek között az, hogy (szintén a Tbiliszi dokumentum nyomán):

- elősegítse annak felismerését, hogy a gazdasági, társadalmi és ökológiai jelenségek kölcsönösen függenek egymástól (falun és városon egyaránt),
- kialakítsa az egyes embereken, csoportokban és a társadalom egészében a környezettel kapcsolatos, új magatartási és életviteli mintákat.”

A környezeti nevelés feladatai tudatformálás, ismeretszerzés, képességek alakítása, attitűdök formálása, értékrend és értékelés kialakítása, aktivitás. (Havas,1997)

NEMZETI KÖRNYEZETI NEVELÉSI STRATÉGIA (NKNS)

1998-ban készült el a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia (NKNS), amelynek jelenleg a 2010-ben átdolgozott 3. kiadása az utolsó változat. Jelentősége, hogy ösztársadalmi folyamatnak tételezve fel a környezeti nevelést, a társadalmi élet minden területének lehetőségeit összegyűjtötték benne, nem csak a közoktatásét.

Az óvodai nevelés jellemzői az „Iskoláskor előtti környezeti nevelés” című részben található.

A fenntarthatóság pedagógiájának oktatási törekvései napjainkban (NKNS alapján)

- **Az egész életen át tartó tanulás:** célja a tudás folyamatos gyarapítása, a képességek fejlesztése, a „tanuló társadalom” kialakítása.
- **Interdiszciplináris megközelítés:** a természet- és társadalomtudományok (tantárgyak, műveltség tartalmak) összefüggései a fenntarthatósággal. Megjelenik a nevelési tervekben, programokban az integrált tartalom, mely hozzájárul rendszerszemléletű gondolkodás fejlődéséhez.
- **A rendszerben történő és a kritikai gondolkodás fejlesztése:** a rendszerben működő környezet problémáinak megoldása igényli a problémamegoldást, a konfliktuskezelés- az információkezelés képességét, valamint a hatékony, alkalmazható tudást.
- **Az együttműködés és a társas készségek fejlesztése:** a fenntarthatóság érdekében. Fontos nélkülözhetetlen a hatékony együttműködés a helyi szakemberekkel, közintézményekkel vállalkozásokkal és civil szervezetekkel.
- **Multikulturális perspektívák és eltérő esélyek pedagógiai kezelése:** mindenki számára biztosítani kell a számára szükséges képzést, azonos esélyt kell biztosítani képességei fejlesztésére a „környezeti igazságosság” jegyében. A multikulturális megközelítés elősegítheti a különböző népek és etnikai csoportok közeledését.
- **A pedagógusok kompetenciájának fejlesztése:** a gyermekeknek, fiataloknak és felnőtteknek fenntarthatóságra vonatkozó műveltség tartalma és környezettudatos gondolkodása az oktatási rendszerben dolgozó pedagógusok felkészültségének, elkötelezettségének a függvénye. Fontos a fejlődésük biztosítása.
- **A pedagógiai információs és szolgáltató hálózatok működése a fenntarthatóság érdekében:** intézményi szinten megfelelő segítséget tudnak adni az intézmények, valamint az ott dolgozó pedagógusok számára. Jó lehetőségnek a Pedagógiai Oktató Központok (POK), amelyek az Oktatási Hivatal jogszabályban meghatározott pedagógiai-szakmai szolgáltatásokkal kapcsolatos helyi feladatait **szaktanácsadók** bevonásával látják el.
- **A települések és a közösségek szerepe:** az együttműködő helyi közösségek megteremtheti a lehetőségét az emberek felkészítésére: a jövőkép közös alakítása, helyi lehetőségek kihasználása, az emberek kreativitásának kiaknázása, egészséges környezet megteremtése.
- **Az egyes emberek feladatai:** műveltségük gyarapítása, készségeik bővítése,

attitűdjeik és szokásaik (hulladékkezelés, közlekedés) fogyasztói szokásaik (energiafelhasználás) megváltoztatása, az együtt és az egymástól tanulás.

- **A civil szervezetek és a fenntarthatóságra nevelés:** a civil szervezetek szerepe a kezdetektől meghatározó (kutatás, kiadványok megjelentetése, szakképzés, egyes csoportok érdekérvényesítése).

JAVASLATOK KÖRNYEZETI NEVELÉSHEZ:

Legyen:

- **komplex, rendszer-szemléletű:** mert a környezeti problémák is **komplexek** és egymással összefüggenek, **rendszer** alkotnak.
- **élethosszig tartó:** és az élet minden területére kiterjedő: a személyiség formálhatósága, formálódása gyermekkorban a leghatékonyabb, de felnőtt korban is lehetséges a szemléletváltás. Az egyre újabb és újabb környezeti gondok megoldása szükségessé teszi az élethosszig tartó tanulást.
- **lokális és globális egyszerre:** bár a környezeti problémák nagy léptékűek (nemzeti, regionális vagy akár globális méretűek), elsősorban a lokális jellegűek érintenek érzékenyen azok következményei láthatóak és érezhetőek.
- **előremutató:** mai és jövőbe néző egyszerre: a jelen gondjai érzékelhetőek közvetlenül, a jövő „történései” késleltetve, ezért meg kell tanulni távlatokban, **előre is gondolkodni.**
- **tevékenységre orientált, és neveljen együttműködésre:** igazi értelmét a valóságos tevékenységek adják, tehát a valósághoz kell igazodnia (érzékelés-észlelés - tevékenység). A környezeti problémák komplex jellegéből adódik, hogy megoldásuk összefogást igényel.
- felkészít **a felelős állampolgári magatartásra (gondolkodás- döntés-cselekvés).**

Neveljen:

- **problémamegoldásra:** a divergens gondolkodás, a kreativitás és a kritikus gondolkodás nélkülözhetetlen a folyamatosan **újra képződő környezeti problémák megoldásában.**
- **új értékrendszerre:** erkölcsi alapja az élet tisztelete, alapvető érték a Föld iránti kötelezettségek meghatározó jellege, ennek értelmében a természet erőforrásainak kímélete, a természet törvényeivel összhangban lévő magatartás és a környezetért felelős életvitel.

Az óvodában történik a környezettel való harmonikus kapcsolatot alapozó szokások, viselkedési formák alakítása, a gyermeket körülvevő környezet iránti érdeklődés felkeltése, értékeinek megismertetése, megszerettetése, a védelme iránti igény felkeltése, az ökológiai összefüggések megláttatása, a gyermekek fejlettségi szintjének megfelelő tudatosítása, valamint a környezettudatos életvitel alapozása, alakítása.

NKNS ÓVODÁRA VONATKOZÓ JAVASLATAI

- Ériék kedvező érzelmi hatások óvodába lépéskor, mert ez segíti szociális érzékenységének fejlődését, én tudatának alakulását; lehetőséget, teret ad énérvényesítő törekvéseinek. A szocializáció – a környezeti nevelés céljának és feladatának megvalósítása – szempontjából különös jelentőségű a közös élményekre épülő, közös tevékenységek gyakorlása.
- Törekedjünk az óvoda és a család együttműködésére; törekedjünk arra, hogy a gyerekek „neveljék” szüleiket, vigyék haza az óvodában kialakított környezetbarát szokásokat.
- Az óvodai környezeti nevelés megvalósítása is a tevékenységek rendszerében első helyen szerepel a játék.
- Olyan óvodai élet szervezése kívánatos, amely természetbarát, környezetbarát szemléletet sugallva segíti a gyermek erkölcsi tulajdonságainak (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség stb.) és akaratának (önállóság, önfelegyelem, kitartás, feladattudat, szabálytudat stb.) fejlődését.
- A tanulás, a környezeti nevelés tervezése során az óvodák törekedjenek közös élményeket biztosító tevékenységek megteremtésére, megszervezésére:
 - növény és állat gondozása
 - az óvodakert kialakítása (pl. virágos, gyógynövényes, zöldséges, gyümölcsös) életkornak megfelelő tevékenységek végzése
 - séták, kirándulások szervezése
 - múzeumlátogatások
 - erdei óvodai programok szervezése.
- helyi pedagógiai programokban fogalmazódjanak meg a fenntartható fejlődés céljai és feladatai.
- A környezeti nevelési feladatokra fölkészítő továbbképzéseken való részvétel támogatása. A megvalósulás feltétele az óvodapedagógusok folyamatos önképzése.

Jelen - jövő: 2015 szeptemberében New York-ban egy történelmi ENSZ-csúcstalálkozón A 193 ország által egyhangúan elfogadott 17 fenntartható fejlődési cél (SDG-k):

ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok (Sustainable Development Goals, SDGs)

6.1 ábra Forrás: <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg-?inheritRedirect=true> (letöltve:2021.05.02.)

A FEJEZET ELSAJÁTÍTÁSÁT BEGYAKORLÓ FELADATOK:

1. Ökológiai lábnyom elkészítése <http://www.kothalo.hu/labnyom/>
2. „Fenntartható Fejlődési Célok”
 - 4-5 fős csoport alakítása
 - „Fenntartható Fejlődési Célok” beazonosítása
 - Gyűjtsék össze óvodai vonatkozásokat!
 - Bemutatás csoportonként
 - Ismeretek összegzése
3. Készítsen listát! Személyes környezettudatos szemléletmód bemutatására.

A FEJEZET ELSAJÁTÍTÁSÁT ELLENŐRZŐ FELADAT:

- Mutassa be személyes környezettudatos szemléletmódját!